

ŠARVŲ TYRIMUOSE – DIDŽIULIS ŽINGSNIS PIRMYN

Pauliaus Bugio disertacijos „Šarvuotė Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje XIII a. antrojoje pusėje – XVI a. viduryje (archeologijos duomenimis)“ gynimo apžvalga

Manvydas Vitkūnas
Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija

2014 m. lapkričio 7 d. Klaipėdos universiteto Auloje vykusiame posėdyje buvo apgin-ta Klaipėdos universiteto ir Lietuvos istorijos instituto istorijos krypties doktorantūros doktoranto Pauliaus Bugio disertacija „Šarvuotė Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje XIII a. antroje pusėje – XVI a. viduryje (archeologijos duomenimis)“. Mokslinis vadovas – doc. dr. Gintautas Zabiela (Klaipėdos universitetas). Gynimo tarybą sudarė pirminin-kas prof. dr. Albinas Kuncevičius (Vilniaus universitetas), dr. Mindaugas Bertašius (Kau-no technologijos universitetas), prof. dr. Rimvydas Petrauskas (Vilniaus universitetas), dr. Vykintas Vaitkevičius (Klaipėdos universitetas), dr. Ernestas Vasiliauskas (Klaipėdos universitetas). Oponentai – dr. Gintautas Rackevičius (UAB „Kultūros vertybių paieška“) ir prof. dr. Valdas Rakutis (Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija).

Pasirinkti tokią disertacijos tema archeologui – neabejotinas iššūkis. Skirtingai nei ginklai, dažniausiai be didesnių sunkumų identifikuojami gausioje viduramžių ir nau-jųjų amžių pradžios archeologinėje medžiagoje, šarvų elementai toli gražu ne visada atpažįstami ir į muziejų fondus neretai patenka kaip „apkalėliai“ ar „neaiškios paskir-ties metalinės plokštelės“. Tai ypač būdinga prieš kelis dešimtmečius vykdytiems ar-cheologiniams tyrimams. Tokia problema kilo dėl specializuotų tyrimų ir publikacijų trūkumo. Lietuvos archeologijoje šarvuotės tyrimai ilgą laiką buvo tarsi „balta dėmė“, kurią tinkamai užpildė P. Bugio atlikti tyrimai ir jų pagrindu parengta disertacija.

Autorius susidūrė su daugeliu iššūkių: pirmiausia jam pačiam reikėjo išmokti tin-kamai atpažinti ir interpretuoti šarvuotės elementams priskiriamus archeologinius radinius. Čia pagelbėjo įvairiose Europos ir Azijos šalyse atlikti specializuoti tyrimai, įvairiakalbė mokslinė literatūra. Antrasis žingsnis buvo šarvuotės elementų paieška Lietuvos muziejų fonduose saugomos archeologinių tyrimų medžiagos jūroje. Pir-miausia teko dirbti su archeologinių tyrimų ataskaitomis, ieškant informacijos apie rastus tikrus ar spėjamus šarvuotės elementus. Tada laukė kelionės į įvairius Lietu-vos muziejus, darbas jų saugyklose.

Ilgą darbą galiausiai vainikavo parengta ir gynimui pateikta disertacija, kurioje, remiantis archeologijos duomenimis bei pasitelkiant gretutinių mokslų šaltinius, analizuojama Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje (LDK) XIII a. viduryje – XVI a. pirmojoje pusėje naudota šarvuotė. Darbe buvo siekiama išskirti šarvuotės elementus LDK archeologinėje medžiagoje, nustatyti pagrindinius šarvų tipus, įvertinti jų reikšmę valstybės karybos raidoje ir į mokslinę apyvertą įtraukti didelį kiekį nepublikuotų archeologinių radinių. Remiantis kaimyninių šalių analogijomis ir tarpdisciplininių tyrimų duomenimis, užsibrėžtas tikslas – nustatyti tam tikrų šarvų tipų kelius į LDK, atskleisti chronologinę šarvuotės kaitą ir jos ryšį su Europoje vykusiais ginkluotės raidos procesais. Ypatingas dėmesys buvo skirtas šarvų plokštelių tyrimui, kuris iki šiol lieka viena sudėtingiausių problemų ne tik Lietuvos, bet ir Europos ginkluotės istorijos tyrimų sferoje. Šarvuotės elementų analizė leidžia naujai pažvelgti į aptariamojo laikotarpio LDK karybos istoriją, suteikia papildomos informacijos apie tuo metu vyravusias šarvuotės naudojimo bei raidos tendencijas, karybos išsivystymo lygį, leidžia susidaryti aiškesnę bendrą LDK kariuomenės vaizdą ir įvertinti ją Europos kontekste.

Visi disertacijos gynimo tarybos nariai atkreipė dėmesį į P. Bugio pasirinktos disertacijos temos sudėtingumą ir menką šarvuotės kaitos LDK ištirtumą. Tai pabrėžė ir disertanto mokslinis vadovas G. Zabiela, pagyręs autorių už kruopštumą bei savarankiškumą ir kukliai pažymėjęs, kad pats prie disertacijos rengimo beveik niekuo neprisidėjęs. G. Zabiela palinkėjo koncentruotos diskusijos ir gražaus gynimo, taip pat išreiškė viltį, kad didelis P. Bugio nuveiktas darbas neliks vien tik disertacijos pavidalu, o išvys dienos šviesą kaip monografija.

Oficialus oponentas G. Rackevičius pateikė labai išsamų atsiliepimą, kruopščiai išnagrinėjo gynimui pateiktą disertaciją. „Darbo autorius dėl archeologinių tyrimų medžiagos fragmentiškumo, atskleisdamas šarvų raidą, papildomai pasitelkia ikonografijos, sfragistikos šaltinius. Neapsiriboja darbo chronologiniais rėmais, aprašo įvairių šarvų tipų atsiradimo aplinkybes ir jų raidos kituose kraštuose bendruosius bruožus. Autoriaus susipažinimą su archeologine medžiaga parodo net penki priedai – lentelės, kuriose aprašyti 306 radiniai, pateikiami pirminių archeologinių šaltinių duomenys, radinių fotografijos. Darbas papildytas gausiomis iliustracijomis (92 vnt.)“, – sakė G. Rackevičius. Į platesnę polemiką su disertantu oponentas leidosi dėl pasirinktų chronologinių tyrimo rėmų bei įvairių kraštų ginkluotės gamybos tradicijų perimamumo ir įtakos kitų šalių ginkluotei.

„Žemutinė darbo chronologijos riba – XIII a. antroji pusė – brėžiama kiek dirbtinai, pagal bendruosius Europos „šarvuotės“ raidos etapus. Čia būtina akcentuoti tam tikrus klausimus: ar visoje Europoje šarvų raida buvo vienoda, ar lietuvių (LDK karių) šarvai nebuvo kitokie nei kaimynų, o jei buvo vienodi, tai nuo kurio laikotarpio? Kokie mūšio taktikos ir ginkluotės pokyčiai darė įtaką šarvų tobulinimui? Viršutinę diser-

tacijos chronologinę ribą lyg ir „padiktuoja“ dvi XVI a. viduriu datuojamos plokštinių šarvų dalys – krūtinšarvis ir alkūnšarvis. Taigi XVI a. plokštinius šarvus reprezentuoja tik du radiniai iš Vilniaus. Darbo autorius mini XVII a. pradžios krūtinšarvį, kurio nagrinėja dėl paties nusistatytų darbo chronologinių rėmų. Pridėjus dar vieną XVII a. pirmosios pusės plokštinių šarvų dalį – apykaklę goržetą – bei antrą šlaunišarvio dalį, rastus tos pačios pilies teritorijoje, darbo chronologiniai rėmai būtų išplėsti iki XVII a. vidurio. XVII a. plokštinius šarvus reprezentuotų trys radiniai, tai yra vienu daugiau. Dar keturios brigantinos plokštelės buvo netinkamos naudoti vėliausiai XV a. antroje pusėje – XVI a. pradžioje. Tik pats darbo autorius turėtų apsispręsti, ar XIII–XV a. LDK karių šarvus reprezentuojanti archeologinių tyrimų medžiaga (305 vnt.) turėtų būti papildyta dviem XVI a. vidurio šarvų dalimis, kurios sudaro mažiau nei 1 proc. nagrinėjamos archeologinių tyrimų medžiagos. Juk P. Bugiui nagrinėjant įvairių tipų šarvus nubrėžti darbo chronologiniai rėmai netrukdo nagrinėti gerokai ankstesnius radinius. Tai tik parodo autoriaus apsiskaitymą ir tyrimo objekto išmanymą, o nagrinėjamo laikotarpio šarvai, skaitytojui pateikiami platesniame kontekste, yra labiau suprantama jų genezė. Tai ar negalėtų XVI a. vidurio – XVII a. pirmosios pusės plokštinių šarvų dalys reprezentuoti vėliausią šarvų raidos ir jų sunykimo etapą, kuris būtų aprašomas tekste, tačiau neprilyginamas 99 proc. nagrinėjamos XIII–XV a. medžiagos, pagal kurią ir turėtų būti brėžiami darbo chronologiniai rėmai?“ – klausė G. Rackevičius. Anot jo, disertantas, apibrėždamas chronologinius darbo rėmus, kiek dirbtinai sieja jų ribas su Lietuvos valstybės transformacijomis XIII a. vid. ir XVI a. vid. „Čia derėtų labiau akcentuoti ginkluotės pokyčius. Juk šarvai, skydai – ginamoji ginkluotė, nuolat tobulinama tam tikra prasme lenktyniaujant su puolamosios ginkluotės, distancinės kovos ginklų naujovėmis. Apie XVI a. vidurio karinius pokyčius, privertusius papildomai storinti šarvų plokštes, P. Bugys užsimena. Čia galima papildomai akcentuoti, kad tuo metu pradėta naudoti muškieta su titnagine spyna. Šis ginklas išprovokavo ginamosios ginkluotės, šarvų pokyčius“, – teigė G. Rackevičius.

Atsakydamas į oponento pastabas, P. Bugys sakė: „Žemutinė chronologijos riba susijusi su vienu iš pagrindinių lūžių europietiškos „šarvuotės“ raidoje – grandinių šarvų stiprinimu metalinėmis plokštelėmis. Tokia tendencija būdinga ne tik Vakarų Europai, bet ir rytų slavų žemėms. Ši chronologinė riba – XIII a. antroji pusė – Vakarų Europos tyrinėtojų pastebėta dar XX a. pradžioje. Sovietų Sąjungoje ilgai į tai buvo žiūrima kaip į netinkamą rytų slavų žemėms, esančioms Bizantijos ar Aukso ordos įtakos zonoje (kažkodėl pamirštant ir kitokias kultūrinės įtakos patyrusius šiaurinės Rusijos miestus). Tokioms abejonėms įtaką darė archeologinių duomenų trūkumas ir neretai klaidingas ikonografijos datavimas bei interpretavimas. Vis dėlto po Antrojo pasaulinio karo padaugėjus archeologinių radinių kiekiui ir juos atpažinus kaip šarvų detales, ta riba tapo gana akivaizdi. Taigi nors ir neturime 100 proc. tikslių archeologinių duomenų, kuriais remdamiesi galėtume teigti tą ribą egzistavus ir mūsų teritorijoje, bet

vadovaudamiesi turima vietine bei kaimyninių šalių medžiaga galime spėti ją buvus ir LDK. 1550–1560 m. datuojami artefaktai pasirinkti kaip puikiai šią šarvuotės lūžio ribą iliustruojantys radiniai. Toks siauras datavimas yra gana sąlyginis, nes taip datuojama dauguma tokio tipo šarvų detalių. Tuo remiantis jos datuotos ir darbe, bet vis dėlto tai nėra vien tas dešimtmetis, kurio metu jie buvo naudojami. Vakarų Europos istoriografijoje galime atrasti ir šiek tiek ankstesniu laikotarpiu datuojamų analogiškų detalių. Todėl teoriškai negalime atmesti galimybės, kad krūtinšarvis ir alkūnšarvis galėjo būti pagaminti ir kiek anksčiau. Vadovaujantis tokiomis interpretacijomis buvo nuspręsta šiuos radinius įtraukti į katalogą, bet datuoti laikantis nusistovėjusio požiūrio.“

250

Kitas oficialus oponentas V. Rakutis taip pat pripažino P. Bugio pasirinktos tyrimo temos sudėtingumą ir negailėjo disertacijos autoriui komplimentų: „Doktorantas kritiškai žvelgia į daiktų datavimą ir tipologizavimą, neskubėdamas visko paaiškinti „savaiame suprantamomis“ teorijomis, tačiau baimė apsirikti neslegia tyrimo, ir kiekvienas įžvalgos grūdas randa vietą tekste. P. Bugys dažnai remiasi savo kolegų nuomonėmis ir įžvalgomis, nebijo savųjų spėjimų pasitikrinti, išgirsti kontrargumentų. Ypač įspūdingas tyrimas „lameliaro“ tipo šarvuotės srityje. Šios doktoranto savybės bus labai svarbus ateities tyrimų metodologinis pagrindas, teikiantis vilties karo archeologijos gerbėjams“, – sakė V. Rakutis. Dalindamasis kritiškėmis pastabomis, oponentas išreiškė nuomonę, kad iki šiol nėra tinkamai aptarti Skandinavijos ir Rusios šarvuotės bendrumai ar skirtumai XII–XIII a., todėl nėra aišku, kiek disertacijoje plačiai eksploatuojami Visbio radiniai gali būti naudingi atskleidžiant Lietuvos ir Rusios teritorijų specifiką. Jis atkreipė dėmesį esą nepakankamai pristatyta Didžiojo Naugardo archeologinių tyrimų medžiaga, kuri galėjo liudyti labai glaudų ryšį su Lietuvos karyba. Pasak V. Rakučio, archeologinių tyrimų metu rastų šarvų fragmentų priskyrimas tam tikrai kariuomenei yra labai sudėtingas. Lietuvoje rasti daiktai galėjo priklausyti Vokiečių ordinui, kaip ir buvusiose Ordino žemėse – lietuviams. Todėl, V. Rakučio teigimu, darbe turėjo būti daugiau dėmesio skirta artefaktams, rastiems tuometinėje Prūsijos ir Livonijos teritorijose.

Disertantas sutiko, kad rastus artefaktus priskirti konkrečiai kariuomenei yra labai sudėtinga. „Vieni Lietuvoje rasti artefaktai galėjo priklausyti Vokiečių ordino kariams, o kai kuriuos kitus, remiantis archeologinės medžiagos analize ir istorinių šaltinių interpretacija, galima priskirti LDK kariams. Neabejotinai tai galėtų būti laidojimo paminkluose aptikti radiniai ir artefaktai iš priešo neužimtų pilių ar kitų fortifikacijos objektų. Be abejo, tam tikri šarvuotės tipai galėjo būti naudojami abiejų pusių. Pavyzdžiui, lameliaras kryžiuočių ar brigantina LDK kariuomenėje kiek vėlesniu laikotarpiu. Apie spėjamą Ordino karių lameliaro naudojimą kalba lenkų tyrinėtojas Andrzejus Nowakowskis, remdamasis Vokiečių ordino ginklinių sąrašais. Visgi šio šarvų tipo atsiradimas Prūsijoje siejamas su baltų tarpininkavimu. Minėto tyrinėtojo nuostatą patvirtina ir Torunėje aptiktos lameliaro plokštelės, turinčios analogų LDK. Panaši situacija turėjo susiformuoti ir Livonijoje – tai liudija Vilniaus Žemutinės pilies radiniai. Keliant klausimą dėl šio šarvų tipo priklausomy-

bės konkrečios valstybės ar gentinės grupės atstovams, derėtų atkreipti dėmesį ne tik į bendrus tam tikro tipo šarvų bruožus, bet ir į jų variantus ar potipius, kurie ir galėtų būti nuoroda į tam tikrą regioną. Nors ši tema archeologinėje literatūroje dar beveik nenagrinėta, analizuojant, pavyzdžiui, lameliario plokšteles, galima pastebėti, kad kai kurie variantai neturi analogų už LDK ribų, o kas dar įdomiau – netgi už etninių baltų žemių ribų, ir tai yra ne atsitiktinumas, o tam tikra tendencija. Radiniai iš Livonijos į darbo apimtį įtraukti tiek, kiek jie susiję su LDK teritorijoje naudotais šarvais. Reikėtų pažymėti, kad šarvuotės radinių iš dabartinės Latvijos ar Estijos yra gerokai mažiau nei iš Lietuvos ir daugeliu atveju jie gana vėlyvi ir atitinka Vakarų Europoje naudotus šarvus. Be to, šiame darbe nebuvo keliamas uždavinys plačiai nagrinėti šarvų detales iš Livonijos, ir jos aptariamoms tik tiek, kiek gali būti susijusios su LDK kariuomenės karių naudotais šarvais“, – sakė disertantas. Autorius pridėjo, kad jam teko domėtis medžiaga iš Karaliaučiaus muziejaus, tačiau šarvų detalių pastebėti nepavyko. Tą patį galima pasakyti ir apie Suvalkų muziejuje saugomus baltistikos radinius.

251

Pasisakius oponentams ir disertantui atsakius į pateiktas pastabas, atėjo eilė pasisakyti disertacijos gynimo tarybos nariams. M. Bertašius išklė klausimus dėl pasirinkto tyrimo chronologinių ribų, pasigedo gilesnės bendrųjų aptariamojo laikotarpio karybos tendencijų ir šarvuotės kaitos sąsajų analizės, turėjo klausimų dėl pasirinktos tyrimo duomenų bazės išsamumo. „Kyla abejonių dėl pasirinkto tyrimų laikotarpio ribų. Darbe taip ir lieka kontekstualiai, istoriškai bei funkciškai neapibrėžtos tiriamo laikotarpio ribos, ypač tai taikytina XVI a. viduriui. Čia kyla keli klausimai. Teigiama, jog „XVI a. pab. šarvai netobulėja“, bet kodėl šis etapas (tai būtų ankstesnio tęsinys) atmetamas? Ką reiškia XVI a. vidurio riba, jei ryškūs kompleksiniai pokyčiai Europos ginkluotėje vyko 1560–1600 m., o gretimoje Livonijoje XVI a. antroje pusėje?“, – klausė M. Bertašius. „Manau, jog tokio pobūdžio darbe (kaip apibrėžiama tema) turėtų būti aptariama šarvuotės raida, kokybiniai ir kiekybiniai pokyčiai bei juos lėmusios istorinės (o gal ir kitos) priežastys. Ginkluotė ir taktika yra du lygiaverčiai elementai karo sistemoje, todėl istoriškai vyko nuolatinė jų sąveika. Natūraliai kyla klausimas, kaip tai veikė šarvuotės raidą LDK? Koks šarvų vaidmuo artimoje gynyboje ir distancinėje kovoje, kaip šarvuotė kito priklausomai nuo ginkluotės tendencijų? Kaip šarvuotė atskleidžia nuo XIV a. vykusius pokyčius, kai po Kryžiaus karų keičiasi požiūris į kovas ir sparčiai auga pėstininkų vaidmuo?“ – kėlė klausimus M. Bertašius.

Šią kritiką disertantas atrėmė teigdamas, jog „XVI a. vidurys yra riba, kai plokštelių šarvų vystymasis sustoja. Dar galima pamatyti labai puošnius kai kurių didikų, magnatų šarvus, tačiau iš esmės įsivyrąja stagnacija. Šarvuotė ima degraduoti, dalis jos elementų išnyksta. Šarvai storėja dėl parakinio šaunamojo ginklo įsigalėjimo. Be jokios abejonės, ginkluotės, taktikos ir šarvuotės tarpusavio sąveika tikrai egzistavo. Tačiau darbe nebuvo keliamas tikslas šią sąveiką išsamiau ištirti, o remiantis šiuo metu vyrąjančiu šarvų detalių analizės modeliu išgauti kiek įmanoma daugiau informacijos iš

šių artefaktų (tiesą sakant, šarvuotės tyrėjai apskritai retai tiria ginklus). Kalbant apie ateities perspektyvas, karybos istorijai toks tyrimas yra tikrai būtinas ir turėtų būti įvykdytas, bet pasitelkiant į pagalbą ir gretutinių istorijos mokslo šakų tyrėjus. Apie kokybinius, juolab apie kiekybinius pokyčius dėl šios archeologinės medžiagos specifikos (dėl tam tikrų šarvų tipų konstrukcinių subtilybių, plokštelių kiekio šarvuose ir nevienodos jų detalių praradimo tikimybės), deja, galime kalbėti labai miglotai. Todėl vieno šarvų tipo detalių kiekybinis ar kokybinis lyginimas su kito šarvų tipo plokštelėmis nėra korektiškas. Koks tam tikrų šarvų tipų vaidmuo artimoje ar distancinėje kovoje šiais laikais, geriausiai galėtų pasakyti eksperimentinė archeologija ir karybos rekonstrukcija, nes kartais pasirodo, kad kai kurios nusistovėjusios nuomonės dažnokai būna klaidingos ir sugriaunamos ne tik dėl naujų archeologijos, istorijos ar vaizduojamosios dailės šaltinių, bet ir eksperimentinės archeologijos. O tai, kaip šarvuotė atskleidžia nuo XIV a. vykusius pokyčius, plačiai aprašyta Vakarų Europos šarvų tyrinėtojų darbuose. Deja, LDK aptiktos šarvų detalės analogiškų pokyčių nerodo“, – sakė disertantas.

Tarybos narys R. Petrauskas pabrėžė, kad P. Bugys disertacijoje išnagrinėjo Lietuvos archeologų ir istorikų beveik netyrinėtą šarvų tematiką. „Pagrindinis šio darbo pasiekimas – surinkta ir susisteminta šarvuotę liečianti archeologinė (ir iš dalies ikonografinė) medžiaga. Turint omenyje menką tyrinėjimų tradiciją, didelis darbo privalumas yra pirmoje darbo dalyje pateikta su šarvais susijusi lietuviška terminija, kuri neabejotinai bus naudinga ankstyvajai Lietuvos laikotarpį tyrinėjantiems įvairių sričių mokslininkams. Tolesniuose skyriuose autorius pateikia išsamią šarvų tipologiją, pridėdamas archeologinės medžiagos sąvadą su informacija apie rastų šarvų fragmentus. Tiesa, tyrimo pilnatvei būtų pravertusi radinių iš Baltarusijos ir Ukrainos rinkinių išsamesnė apžvalga, tačiau tokiam darbui būtų reikėję kur kas platesnės paieškos. Šiaip atskiri Baltarusijos radiniai analizuojami, taip neapsiribojant dabartinės Lietuvos sienomis ir atsižvelgiant į reikalavimą tirti visą istorinę Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės erdvę. Autorius yra įžvalgus, atrasdamas savo tyrimui medžiagos ne tik tarp archeologinių artefaktų ar valdovų antspauduose, bet ir tokiuose objektuose kaip kokliai. Pažymėtinas tyrinėtojo korektiškumas, nagrinėjant artefaktus. Ginčytinų radinių atvejais autorius pateikia alternatyvias interpretacines galimybes ir nemėgina išspręsti problemos, jei tam nėra patikimų atramos taškų. Darbo privalumas yra ir nuoseklus europinės bei lietuviškos medžiagos gretinimas“, – kalbėjo R. Petrauskas.

Tarybos narys V. Vaitkevičius teigė, kad „disertacijos koncepcija nėra skaidri. Keliamas tikslas atlikti Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės šarvuotės analizę, tačiau išvadose vartojamos sąvokos „LDK kariai“, „LDK kariuomenė“, „lietuvių kariai“, „slavų kariai“, „Teutonų ordino kariai“ rodo, kad autorius šarvų detales (jų dalis) vienu ar kitu būdu paskirsto kariuomenėms, tautoms. Visuotinai žinoma, kad šarvuotė ir apskritai ginkluotė yra viena iš tų kultūros sričių, kurios nepaiso geografinių, etninių bei kitų ribų. Kaip tik tai parodo P. Bugio atliktas tyrimas“, – sakė V. Vaitkevičius. Atsakydamas į šią pastabą, P. Bugys pa-

brėžė, jog ginkluotė iš tiesų yra viena tų kultūros sričių, kuri nepaiso geografinių, etninių ir kitų ribų. Bet ji atsiranda ir vystosi tam tikrame (kartais siauresniame, kartais platesniame) geografiniame areale ir netgi būna būdinga tam tikrai etninei grupei. Pavyzdžiui, žinoma, kad lameliarą iš Centrinės Azijos į Rusiją atnešė konkreti etnine grupė – mongolai.

Tęsdamas tarybos narių pasisakymus, E. Vasiliauskas pabrėžė, kad „autorius susistemina gausią sukauptą XIII a. viduriu – XVI a. viduriu datuojamą archeologinę medžiagą, išsamiai pristato šalmus, šarvų detales, ją suklasifikuoja, datuoja, pateikia analogijas Vakarų ir Rytų Europoje. Disertanto pateikiami apibendrinimai yra vertingi – šiuokart į LDK verčia žvelgti kaip į regioną, kuriame pynėsi Vakarų Europos bei Vidurio ir Rytų Europos ginkluotės tradicijos“.

Disertacijos gynimo tarybos pirmininkas A. Kuncevičius atkreipė dėmesį į turimos archeologinių šaltinių bazės menkumą: „Unikalios konstrukcijos Lietuvos karių skydų, kuriuos pamėgdžiojo priešai, neišliko. Jie atkuriami, remiantis ikonografiniais šaltiniais. Neišliko ir disertacijoje aptariamų LDK laikų pilnos šarvuotės komplektų. Disertantas tesurado tik keturias plokštinių šarvų dalis – ir tai tik dvi mažytės pirštinių daleles, XVI a. krūtinšarvį ir alkūnšarvį. [...] Ilgą laiką LDK kario vaizdas buvo gana išplaukęs. Jo ginkluotė ir jos raida nėra detalai rekonstruota. Negrįžtant prie dailininko Jano Mateikos (Jan Matejko) ar rašytojo Henryko Sienkewicziaus sukurtų vaizdinių, nelabai ir mums patiems buvo aiškus tas lietuvių riterio vaizdelis, rengiant muziejines ekspozicijas ar net atkuriant Lietuvos kariuomenės Garbės sargybos kuopos LDK karių ginkluotę.“ A. Kuncevičius pabrėžė, kad vakarietiška istoriografija apie viduramžių ginkluotę yra itin gausi ir solidi, o Lietuvoje taip pat stengiamasi esamas spragas užpildyti profesionaliais tyrimais ir senosios ginkluotės bei šarvuotės rekonstrukcijomis, kuriomis užsiima karo istorijos klubai. Komentuodamas šį pasisakymą, P. Bugys pažymėjo, kad „vakarietiška istoriografija apie viduramžių ginkluotę yra solidi dėl didžiulio to meto vaizduojamosios dailės paveldo, išsaugotų kad ir kiek vėlesnių kolekcijų, rašytinių šaltinių. Deja, mes tuo pasigirti negalime, todėl ir atkuriant LDK kario vaizdą belieka viską rinkti po kruopelytę. Būtent Lietuvos valdovų Algirdo ir Kęstučio epochos kario ginkluotės ir aprangos atkūrimo projektas ir paskatino toliau gilintis ir ieškoti duomenų šiai Lietuvos karybos istorijos spragai užpildyti“.

Disertacijos gynimo metu netrūko gana ugningų diskusijų, tačiau disertantas pademonstravo puikų pasirinktos tyrimų srities išmanymą. Pasibaigus diskusijai, P. Bugys padėkojo oponentams ir tarybos nariams už pastabas, kurios ateityje pravers disertacijos pagrindu rengiant monografiją.

Po diskusijos gynimo procedūros įvyko slaptas disertacijos gynimo tarybos narių balsavimas. Visi tarybos nariai balsavo už tai, kad Pauliui Bugiui būtų suteiktas humanitarinių mokslų srities istorijos krypties daktaro laipsnis. Belieka palinkėti kolegai Pauliui kuo geriausios kloties, naujų tyrimo horizontų ir įdomių atradimų.